

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Милена Стоянова Плугарова-Райчева, редовен докторант в Катедра „Философия“ на Философския факултет в СУ „Св. Кл. Охридски“ на

тема:

„РАЗВИТИЕ НА ПРЕНОСИМИ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЛОСОФИЯ В УЧИЛИЩЕ“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по философия

Проф. д-р Веселин Петров Петров (ИФС – БАН)

Дисертационният труд на Милена Стоянова Плугарова-Райчева е в обем от 200 стр. и се състои от увод, четири глави, изводи и библиография от 89 заглавия (38 на кирилица и 51 на латиница) и от повече от 40 онлайн издания и нормативни документи, както и списък на десетки използвани учебници.

Темата на дисертацията е изключително актуална, свързана с важния въпрос за образованието, който е ключово значение за развитието на всяко едно общество и държава. Разбира се, една дисертация не може да обхване всички аспекти на въпроса за образованието. В конкретния случай обект на изследване от дисертантката е обучението по философия в средното училище в България, а конкретен предмет на изследване са, по думите на авторката, „ключовите проблеми и възможните решения, свързани с прилагането на компетентностния подход в обучението по философия“ (с. 4) В това отношение дисертацията е новаторска поради липсата на достатъчно изследвания у нас в тази област.

Самата дисертация има ясно очертана структура, която улеснява значително следенето на мисълта на авторката и на нейните идеи. Целта на дисертацията е ясно формулирана като „анализ на нормативната уредба, целите и дейностите в обучението по философия в първи гимназиален етап във връзка с практическото прилагане на модел за развитие на преносими ключови компетентности“ (с. 4). Така формулираната цел, както и самият предмет на изследването, обуславят задачите на дисертацията, общо шест на брой, на решаването на които са посветени главите на дисертацията. Хипотезата, която дисертацията доказва, е, че „Прилагането на модел за развитие на преносими компетентности ... повишава нивото на личностната и социалната компетентност ... и съдейства за развитието на останалите ключови компетентности“ (с. 9).

Първата глава е „Подходи към ученето и обучението“. Тук се разглеждат

съвременни нормативни документи, съставляващи базата на компетентностния подход, преди всичко четирите основни принципа на Жак Делор от 1997 г. Разгледани са и идеите на три основни философско-психологически подхода: бихевиоризма, когнитивизма и конструктивизма, като са посочени и техните ограничения. Те са едни от най-разпространените и популярни, но не са единствените. Може би нямаше да е лошо за пълнота да се споменат и други съвременни подходи (понастоящем са очертани повече от 50 такива подхода и техни разновидности), което щеше да увеличи малко обема на тази и без това кратка глава. Но от друга страна, това не е пряко необходимо за темата на изследване в дисертацията.

Втора глава е „Компетентностният подход и обучението по философия“, както е формулирано в съдържанието на дисертацията. В самия текст (с. 31) е формулирано просто като „Компетентностният подход“. В тази глава се анализира нормативната рамка на компетентностния подход. Започва се с ключовите компетентности, като се подчертава, че „една компетентност е ключова, когато принася полза не само за отделния индивид, а и за обществото“ (с. 33). Посочени са осем такива: езикова грамотност, многоезикова, математическа, цифрова, личностна, гражданска, предприемаческа и компетентност за културна осведоменост (с. 34). След това се анализират наличните нормативни документи, като се посочват и някои проблеми в българското училищно образование, например малкият брой часова за обучение по философия и се правят препоръки за разпределението на часовете в различните класове. Тук бих добавил от себе си, че увеличаването на часовете по философия само по себе си няма да подобри съществено нещата, ако не се подобри и качеството на преподаване, което зависи от учителите, но този проблем не е пряко свързан с нормативната уредба, просто го посочвам като факт. Това по-скоро има връзка със следващия разглеждан в дисертацията въпрос – специфичните цели на обучението по философия. Посочени са четири специфични цели на обучението по философия. След това се разглежда учебната програма по философия в училище и се анализират дейностите за развиване на преносими компетентности. Правилно се подчертава, че компетентностният подход е холистичен. Главата завършва с разглеждане на функциите на предмета философия в училище, което предполага обяснение какви са ползите от заниманията с философия в училище.

Третата глава е съвсем кратка и е озаглавена „Емоционалната интелигентност и концептуалната рамка LifeComp“, като се анализира в исторически план първо емоционалната компетентност, а сред това се конкретизира рамката на

компетентностите за живота. Обяснява се същността на емоционалната интелигентност, като се посочват пет причини, поради които е нужно да се възпитават емоциите. А концептуалната рамка LifeComp представлява според дисертантката адекватната концептуална рамка, която може и следва да бъде приложена на практика в държавите от ЕС. В главата се подчертава обучението по философия като подходящо за повишаване равнището на емоционалната интелигентност на учениците, а концептуалната рамка LifeComp е подходящ инструмент за практическо прилагане в различни реални контексти.

Четвъртата глава на дисертацията е „Образователни ресурси и практики“. Фактически тук се обосновава формулираната в началото на дисертацията хипотеза, че „Прилагането на модел за развитие на преносими компетентности ... ще повиши нивото на личностната, социалната и гражданската компетентност на участниците в изследването и ще съдейства за развитието на останалите ключови компетентности“. Това се постига, като се анализира дидактически ресурс с предметно-базиран подход, след това се представят и анализират три образователни практики с акцент, съответно, върху развитието на личностната компетентност, на социалната компетентност и на гражданската компетентност. За целта най-напред се анализира учебно помагало по философия за десети клас на английски език във връзка с прилагането на модел за развитие на преносими ключови компетентности чрез обучението по философия. Тук имам една чисто езикова бележка: дисертантката използва бъдеще време „ще“: „ще бъдат описани и анализирани“ (с. 112), „ще бъдат обвързани“ (с. 113), „ще бъде представен“ (пак там и с. 128) и др., но това е неуместно така да се каже в края на дисертацията – в четвърта глава; би следвало да използва сегашно време: например, тук се описват и анализират, това се обвързва с ... и т.н. Дисертантката прави след това анализ на получените резултати от проведените образователни практики, според който „правилно проведените в методическо отношение уроци ... е надеждна форма за обучение и развитие на ключови компетентности“.

Заклучението на дисертацията се състои от изводите, които авторката прави от изследването си. Припомнят се целта, задачите и работната хипотеза и се констатира, че всички те са успешно изпълнени. Завършва се с посочване на приносните моменти на дисертационния труд, като са изброени четири приноса. Тук обаче имам бележки относно тяхното формулиране: те са посочени твърде описателно, вместо ясно да се каже в какво се състои всеки един от тях. Например, в първия от тях е достатъчно да се каже, че са внесени конструктивни предложения за актуализация на нормативната уредба.

Вторият да подчертае представянето за пръв път на обучението по философия чрез прилагането на концепцията за емоционална интелигентност на концептуалната рамка LifeComp. Трето, иновативността на предложения авторски ресурс – учебното помагало по философия на английски език. Четвъртият принос трябва изцяло да се преформулира, тъй като не може да е принос посочването за кого представлява интерес темата и самото изследване. Но въпреки неподходящите формулировки на приносите, самите приноси са налице.

Авторефератът представя пълно и точно самия дисертационен труд, посочени са и публикации на дисертантката по темата на дисертацията, които са достатъчно според изискванията на НАЦИД.

Нямам други критични бележки освен посочените по-горе в текста на становището, които обаче не намаляват стойността на дисертационния труд и имат повече текстови характер относно начина на изразяване или се отнасят до бъдеще, ако този труд се планира да бъде публикуван в неговата цялост.

Не познавам лично дисертантката и нямам съвместни публикации с нея, т.е. не съм в конфликт на интереси.

Заключение: Налице е сериозен и задълбочен дисертационен труд, който отговаря напълно на изискванията за получаване на образователната и научна степен „доктор по философия“. Затова убедено ще гласувам „за“ присъждането на дисертантката на тази научна степен.

София, 19.09.2022 г.

проф. дфн Веселин Петров